

2020RGW129

DATUM	2-7-2020
AAN	Provinciale Staten
VAN	Hanke Bruins Slot
DOORKIESNUMMER	--
ONDERWERP	Droogtesituatie juni 2020

Inleiding

Hierbij informeer ik u over de actuele droogtesituatie in de provincie Utrecht en de rol die de provincie heeft bij een droogtesituatie. De art. 47 vragen gesteld door de fractie van D66 met betrekking tot de droogte en verzilting in de provincie Utrecht (d.d. 8-6-2020, referentie 820F86B7) zijn apart beantwoord.

Rol van de provincie tijdens droogte

De rol van de provincie tijdens een droogte (crisis)situatie is beperkt. Wij volgen het proces en leveren inhoudelijke inbreng. De feitelijke maatregelen in een crisissituatie worden genomen door Rijkswaterstaat (RWS) en de waterschappen. De betrokkenheid van de provincie is onder meer belangrijk omdat voor de waterschappen de zogeheten verdringingsreeks is opgenomen in de provinciale waterverordening en de provincie vergunningverlener is van grote waterwinningen (o.a. drinkwater). De verdringingsreeks geeft de rangorde aan van de maatschappelijke behoeften, die bij de verdeling van het beschikbare water in acht wordt genomen.

In geval van droogte neemt de provincie deel aan de Regionale Droogte Overleggen (RDO-en), waar de (acute) knelpunten en mogelijke maatregelen met de waterbeheerders wordt besproken. In deze overleggen heeft de inbreng van de provincies vooral betrekking op (mogelijke schade aan) natuur, landbouw en drinkwaterwinning. De Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) controleert in opdracht van de provincie Utrecht de zwemwaterkwaliteit in Utrecht.

De Regionale Droogte Overleggen

Nederland is opgedeeld in zes RDO-en: Regionale Droogte Overleggen. Deze gebieden zijn gekozen op basis van de wateraanvoermogelijkheden voor deze gebieden. Provincie Utrecht is betrokken bij de overleggen van RDO Noord, Gelderland en West Midden.

Elk jaar medio april bij aanvang van het 'droogteseizoen' is er een startoverleg met de RDO-en. Hier wordt de actuele stand van droogte besproken. Volgende overleggen vinden plaats op basis van de actuele situatie. Bij geen of geringe droogte wordt sporadisch bijeengekomen. Bij actuele droogte wordt minimaal tweewekelijks vergaderd. Tijdens dit overleg delen waterschappen, RWS, provincies en overige relevante partijen hun informatie en wordt besloten of er opgeschaald wordt. De provincies zijn via het IPO vertegenwoordigd in het LCW (landelijke coördinatiecommissie waterverdeling) en het MTW (managementteam Watertekort en Warmte). Deze overleggen zijn er voor bedoeld om te komen tot een goede en eerlijke waterverdeling en waar nodig ook de grotere keuzes met betrekking tot het verdelen van water over de gebieden in Nederland voor te bereiden.

Sinds eind mei 2020 is niveau 1 'dreigend watertekort' van toepassing. Niveau 1 betekent dat er wordt overgegaan naar landelijke coördinatie en advisering op de verdeling van het beschikbare water, via het LCW.

Het volgende niveau is niveau 2 'feitelijk watertekort'. In dit niveau komt het MTW bijeen. Opschaling naar niveau 2 kan plaatsvinden wanneer door oplopende droogte en watertekort bijvoorbeeld waterakkoorden, wettelijke besluiten zoals peilbesluiten, niet meer kunnen worden nagekomen.

Grondwater

De provincie is bevoegd gezag voor grote grondwateronttrekkingen. Het gaat hierbij vooral om winningen voor de openbare drinkwatervoorzieningen en grote industriële onttrekkingen, bijvoorbeeld die van Vrumona en United Soft Drinks.

Een vergunning kan door het bevoegd gezag gewijzigd worden met het oog op een aantal in de wet genoemde belangen. Een van deze belangen is het voorkomen en beperken van waterschaarste. Het wijzigen van een vergunning is een zwaar middel in die zin dat de noodzaak goed onderbouwd dient te worden en dat een wijziging structureel is, en hiervoor de voor die betreffende vergunning gebruikelijke vergunningsprocedure dient te worden doorlopen. Het middel kan dus niet per direct worden ingezet. Wel kan extreme droogte de aanleiding zijn om vergunningseisen te heroverwegen, als de verwachting is dat de droogte vaker zal terugkeren.

Bij het wijzigen van een vergunning naar aanleiding van waterschaarste hoeft overigens niet alleen gedacht te worden aan het beperken van de omvang van de onttrekking. Bij drinkwaterwinningen kan er door toegenomen watergebruik sprake zijn van structurele overschrijding van de maximale hoeveelheid te onttrekken water. Met het oog op de leveringsplicht van drinkwaterbedrijven kan het uitbreiden van een vergunning dan te overwegen zijn.

Hoewel een tijdelijke aanpassing van een vergunning niet mogelijk is, kan de provincie vanuit haar rol van bevoegd gezag wel in gesprek gaan met vergunningshouders om in tijden van droogte de grondwaterwinning waar mogelijk tijdelijk te beperken.

Het geven van een aanwijzing is een bevoegdheid vanuit de provinciale toezicht houdende rol op het waterschap en houdt in dat de provincie een directe opdracht geeft tot het uitvoeren of nalaten van een bepaalde handeling of het vaststellen van een bepaald besluit. Het is een zwaar middel dat bij spoedeisende situaties in principe alleen wordt ingezet als het waterschap zijn taak niet goed uitoefent. In het kader van een droogtecrisis zou het bijvoorbeeld kunnen gaan om een situatie dat het waterschap zou weigeren om maatregelen te nemen, terwijl er sprake is van een ernstige situatie waarbij ingrijpen wel noodzakelijk is. In het geval van zo'n taakverzuim zal eerst geprobeerd worden via informeel en bestuurlijk overleg geprobeerd tot een oplossing te komen, voordat een dergelijk middel wordt ingezet.

Er zijn ons geen voorbeelden bekend waarbij een aanwijzing van een provincie aan een waterschap heeft plaatsgevonden.

In de bijlage informeer ik u over de actuele droogtesituatie in de provincie Utrecht.

BIJLAGE - Droogtesituatie Juni 2020

Huidige situatie

Veel regen gevallen, maar nog geen eind aan de droogte

Na de twee uitzonderlijk droge maanden april en mei heeft de neerslag van de afgelopen weken voor enige verlichting gezorgd. Dat maakt echter nog geen eind aan de droogte. Het neerslagtekort is nog altijd groot en regionaal zijn de grondwaterstanden nog steeds laag. De LCW (landelijke coördinatiecommissie waterverdeling) blijft daarom opgeschaald in Niveau 1 'dreigend watertekort'.

De afvoer van de Rijn is eind juni gestegen richting normale waarden voor de tijd van het jaar. Op korte termijn wordt een daling verwacht, maar de Rijnafvoer blijft naar verwachting boven het LCW-criterium voor deze tijd van het jaar. De afvoer van de Maas blijft op de korte termijn stabiel. Er is daarmee voldoende afvoer om aan de watervraag te voldoen in de gebieden waar aanvoer van rivierwater mogelijk is.

In Oost en Zuid-Nederland is de grondwatersituatie enigszins verbeterd, maar zijn de effecten van de droogte nog steeds merkbaar. In deze gebieden kan geen water vanuit de rivieren worden aangevoerd en zijn verminderde gewasopbrengsten in de landbouw en schade aan natuur mogelijk. De komende tijd zal de watervraag door het groeien van de gewassen toenemen.

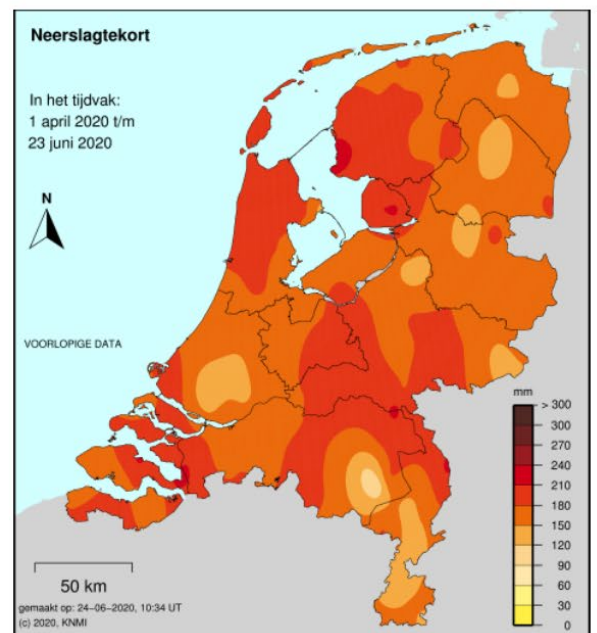
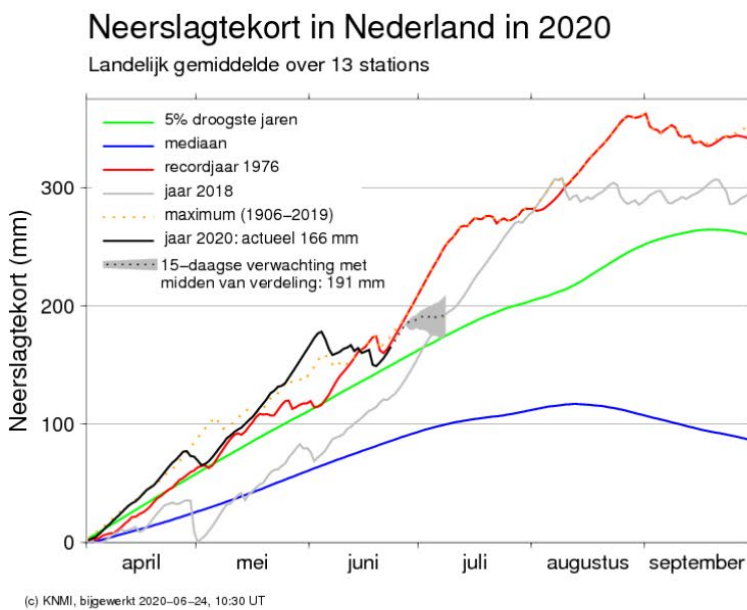
De drinkwatersector heeft geen knelpunten met de drinkwaterproductie. De verwachting is dat de watervraag door het mooie weer gaat stijgen. De sector roept gebruikers dan ook op om bewust om te gaan met drinkwater.

Op dit moment is het waterbeheer op orde. De waterschappen en Rijkswaterstaat monitoren de situatie nauwlettend en nemen wanneer nodig maatregelen zoals het opzetten van waterpeilen, het vasthouden van water, het regionaal instellen van beregeningsverboden en het inspecteren van droogtegevoelige kaden. Om Nederland beter te wapenen tegen droogte heeft het kabinet vorige maand besloten om 100 miljoen euro vrij te maken voor de aanpak van de droogteproblematiek.

Neerslagtekort

Van 1 april tot en met 30 september wordt het landelijk gemiddelde neerslagtekort over dertien meetstations berekend (Figuur 1A). In deze grafiek toont de zwarte lijn het verloop van het doorlopend neerslagtekort (mm) in de tijd. Op dit moment is het landelijk gemiddelde neerslagtekort in Nederland 166 mm. Door de neerslag van de afgelopen weken is het neerslagtekort iets afgenomen. De verwachting is dat het neerslagtekort in de komende periode weer toeneemt tot circa 190 mm. Het tekort blijft daarmee zeer hoog voor de tijd van het jaar.

Figuur 1B geeft een schatting van de ruimtelijke verdeling van het doorlopend potentieel neerslagoverschot. Het doorlopend potentieel neerslagoverschot is het verschil tussen de gevallen neerslag en de berekende referentiegrasverdamming, gesommeerd in de periode van 1 april tot en met 30 september. Een negatief getal geeft een tekort aan, een positief getal een overschot. Op dit moment is in het gehele land sprake van een fors neerslagtekort. De regionale verschillen zijn aanzienlijk.

Figuur 1A en 1B: Landelijk gemiddeld neerslagtekort en Doorlopend Potentieel Neerslagoverschot

Impact op provincie Utrecht

Landbouw en natuur

De regen van begin juni heeft een positief effect op landbouw en natuur. Wel waren de regionale verschillen groot: op sommige plaatsen relatief weinig, op andere plaatsen stortbuien. Desondanks kwam voor sommige natuur (zeer slecht broedsucces van weidevogels o.a. in Zeeland en sommige heidegebieden) en landbouw (uien en pootaardappelen, in sommige gebieden waar ook niet berekend kan worden) de neerslag te laat. Het vooruitzicht dat het neerslagtekort en de temperatuur in de komende tijd toenemen, vraagt aandacht. Op sommige plaatsen wordt daarom weer berekend of voorbereidingen hiervoor getroffen, omdat de waterbehoefte in deze fase van de groei van veel akkerbouwgewassen toeneemt.

Verziltning

De verziltning in het gehele land is normaal voor de tijd van het jaar. Op dit moment zijn er slechts lokaal problemen met verziltning in Nederland. De chlorideconcentratie in het IJsselmeergebied vertoont een normaal beeld. Op het Amsterdam-Rijnkanaal bij Diemen worden periodiek verhoogde chlorideconcentraties gemeten. In verband met de verziltingsdreiging op het Amsterdam-Rijnkanaal is het bij Diemen aanwezige bellenscherm gedurende week 25 ingeschakeld geweest. Waternet maakt melding van verziltning in een deel van hun watersystemen en de toestroom naar Vinkeveen is gestremd. De mondingen van de Lek en Hollandsche IJssel vertonen geen verhoogde verziltning.

Zwemwater

De zwemwaterkwaliteit is de afgelopen periode stabiel gebleven. Lokaal is sprake van blauwalgen, botulisme en vissterfte, soms met een negatief zwemadvies tot gevolg. Dit is niet ongebruikelijk voor deze tijd van het jaar. Over het algemeen is de waterstand in de meeste zwemlocaties/zones substantieel lager dan normaal. Desondanks zorgt de extreme droogte in het Utrechtse tot op heden niet voor een opmerkelijke verslechtering van de kwaliteit van het zwemwater.

Bij zwemlocatie Recreatiepark 't Kleine Zeeetje in Bunschoten en Recreatiegebied Everstijn in Vianen geldt een waarschuwing voor slechte waterkwaliteit met risico op maag- en darmklachten. De overige locaties in Utrecht zijn tot op heden nog van voldoende kwaliteit.

Koelwateronttrekkingen

Geen ontwikkelingen te melden.

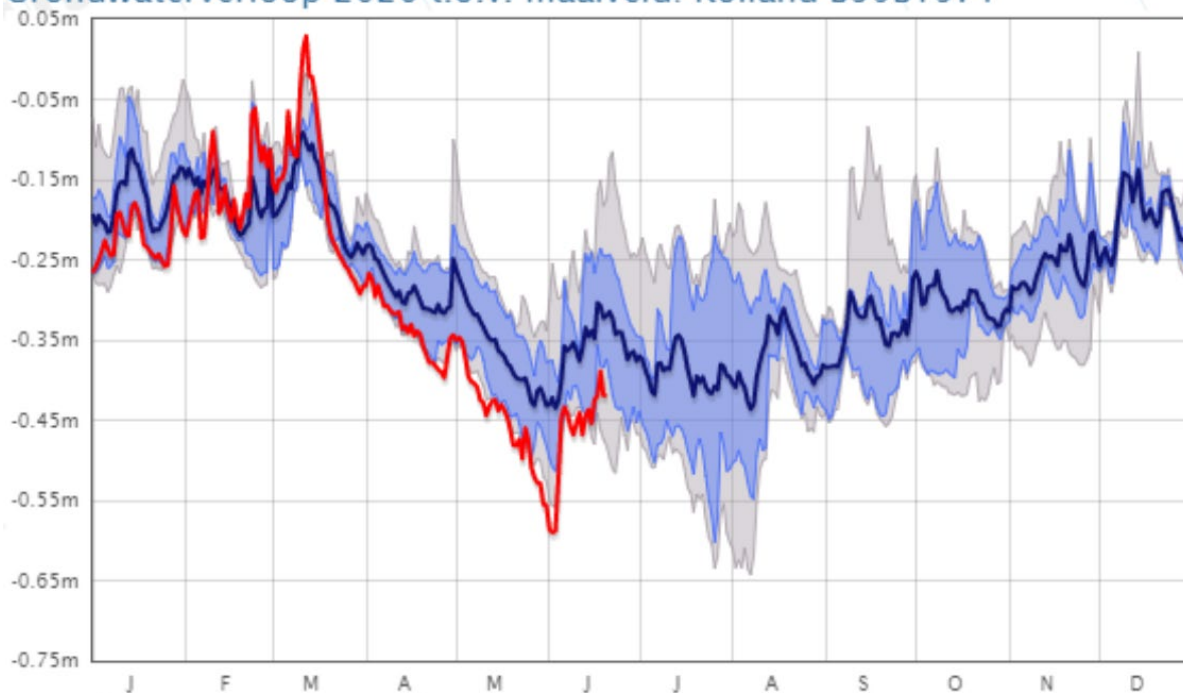
Scheepvaart

Rijkswaterstaat publiceert minst gepeilde diepten zodat de scheepvaart kan anticiperen op de hoeveelheid lading die meegenomen kan worden. Momenteel zijn er geen belemmeringen voor de scheepvaart.

Grondwater

Door het gebrek aan neerslag in het voorjaar 2020 zijn de grondwaterstanden sinds maart flink gedaald. In juni zijn weer aanzienlijke hoeveelheden neerslag gevallen. Dit is ook terug te zien in een (voorzichtig) herstel van de grondwaterstanden (figuur 2).

Grondwaterverloop 2020 t.o.v. maaiveld: Kolland B39B1571

Figuur 2: Meetpunt Kolland nabij Leersum (UT)

Rode lijn: 2020

Blauwe lijn: Gemiddelde Grondwaterstand

Grijs vak: 10-90% historische bandbreedte

Blauw vlak 25-75% historische bandbreedte

Drinkwater

Ondanks de droogte doen zich vooralsnog geen knelpunten voor in de bronnen (grond- en oppervlaktewater) voor de bereiding van drinkwater. Wel heeft waterbedrijf Vitens in de maanden april en mei bij twee winningen de maandlimieten overschreden die zijn opgenomen in de vergunningen. Door de recente regen en lage temperaturen is de watervraag nu gestabiliseerd. De drinkwaterbedrijven bereiden zich voor op een hoge watervraag deze zomer. De drinkwaterbedrijven houden publiciteitscampagnes met de oproep zuinig te zijn met water.

Bronnen

Het droge voorjaar en de gevolgen daarvan zijn merkbaar, maar er doen zich momenteel geen knelpunten voor in de bronnen (grond- en oppervlaktewater) voor de bereiding van drinkwater. De afvoeren van Rijn en Maas zijn lager dan normaal maar als gevolg van de recente regenval wel gestegen. De chlorideconcentratie van de Rijn heeft zich hersteld naar normaal. Het IJsselmeer is op peil en kwalitatief qua chlorideconcentratie goed.

Watergebruik

In de afgelopen periode is het watergebruik verminderd naar normale waarden, als gevolg van de neerslag en lagere temperaturen. De verwachting voor de komende periode, als gevolg van warmer en droger weer, is dat de waterafzet gaat stijgen. De drinkwaterbedrijven hebben zich voorbereid op hoger dagelijks verbruik. Vanwege een eventuele droge zomer in combinatie met een verwachte hoge bezetting van huishoudens (mensen blijven thuis of gaan in eigen land op vakantie i.v.m. de coronacrisis), prepareren drinkwaterbedrijven zich op zeer hoge watervraag deze zomer. Dit kan de infrastructuur en de beschikbare capaciteit bij een aantal drinkwaterbedrijven onder druk zetten.